°והיה באכלכם מלחם הארץ" מה להלן משלכם ולא משל מעשר אף כאן משלכם ולא משל מעשר, לימא מסייע ליה *עיסה של מעשר שני פטורה מן החלה דברי ר"מ וחכמים אומרים חייבת בחלה לימא מסייע ליה, היא היא! אלא: מדבהא פליגי בהא נמי פליגי או דלמא שאני עיסה דאמר קרא °עריסותיכם- עריסותיכם" תרי זימני: אשל תרומה טמאה פסולה: דלית בה היתר אכילה: בושל תרומה טהורה לא יטול: פליגי בה ר' אמי ור' אסי חד אמר גמפני שמכשירה וחד אמר מפני שמפסידה, מאי בינייהו? כגון שקרא עליה שם חוץ מקליפתה חיצונה: למ"ד מפני שמכשירה איכא למ"ד מפני שמפסידה ליכא: דואם נטל כשרה: למ"ד מפני שאין בה היתר אכילה הרי יש בה היתר אכילה, למ"ד לפי שאין בה דין ממון הרי יש בה דין ממון: הושל דמאי: מ"ט דבית הלל? כיון דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה השתא נמי "לכם" קרינא ביה דתנן *ומאכילין את העניים דמאי ואת אכסניא דמאי וב"ש עני לא אכיל דמאי דתנן (אין) מאכילין העניים דמאי ואת האכסנאי' דמאי ואמר רב הונא תנא: ב"ש אומרים אין מאכילין את העניים ואת האכסנאים דמאי וב"ה אומרים מאכילין את העניים דמאי ואת האכסנאים דמאי: ושל מעשר שני שבירושלים: למ"ד מפני שמכשירה הרי מכשירה למ"ד מפני שמפסידה הרי מפסידה: חואם נטל כשרה: למ"ד מפני שאין בה היתר אכילה, דברי הכל, למ"ד לפי שאין בה דין ממון הא מני רבנן היא: טעלתה חזזית: °אמר רב חסדא דבר זה *רבינו הגדול אמרו המקום יהיה בעזרו לא שנו אלא במקום אחד אבל בשנים ושלשה מקומות כשר אמר (א) (ליה) רבא אדרבה בשנים ושלשה מקומות הוה ליה כמנומר ופסול אלא אי אתמר אסיפא אתמר על מיעוטו כשר אמר רב חסדא דבר זה רבינו הגדול אמרו והמקום יהיה בעזרו ל"ש אלא במקום אחד אבל בשנים ושלשה מקומות הוה ליה כמנומר ופסול, אמר רבא יועל חוטמו ואפילו במשהו נמי פסול: לנטלה פטמתו: תנא ר' יצחק בן אלעזר מנטלה בוכנתו: נקלף: אמר רבא האי אתרוגא דאגליד כאהינא סומקא כשרה והא אנן תנן נקלף פסול לא קשיא הא

והיה באכלכם. גבי חלה כתיב: היא היא. ודאי מסייע ליה ומאי לימא: אלא ודאי. בהא מסייעא ולימא דקאמרינן אסייעתא דאתרוג ומצה קאמר והכי קאמר לימא מסייע לרבי אסי בכולהו דמדבהא פליגי באתרוג ומצה נמי פליגי דהא חד טעמא הוא דהתם נמי לכם כתיב ומצה נמי מחלה ילפא: או דלמא שאני עיסה. בהא הוא דקאמר ר"מ פטורה דכתיב מיעוטא יתירא אבל בחד מיעוטא לא נפקא לן דכיון דמשתרי לאכילה אע"ג דלית בה דין ממון "לכם" קרינא ביה: שמכשירה. לקבל טומאה דאמרינן במתני' (דף מב.) מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזרת למים בשבת שהיו שורין האגודה בשבת כדי שלא ייבשו וכשנוגעים באתרוג הוכשר לטומאה דכתיב (ויקרא יא) וכי יתן מים על זרע ואסור לגרום טומאה לתרומה דכתיב (במדבר יח) "משמרת תרומתי" אמר רחמנא עשה לה שימור: שמפסידה. קליפתה החיצונה נמאסת במשמוש הידים ואסור להפסיד תרומה כדפרישית: הרי יש בה היתר אכילה. לכהן, וישראל נמי נפיק בה אם לקחה מכהן הואיל ויכול להאכילה לבן בתו כהן אבל פדיון אין לה להיות ניתרת לאכילת ישראל והאומר כן רשע הוא: הרי יש בה דין ממון. כהן מקדש בה את האשה, וישראל נמי אם נתנה לו הכהן מקדש בה את האשה ומוכרה לכהנים והדמים שלו: *של דמאי. לקוח מעם הארץ וסתם פירותיהן ספק אינן מעושרין: מאי טעמייהו דב"ה. הא לית בה היתר אכילה: וחזי ליה. דרוב עמי הארץ מעשרין הן וחומרא בעלמא הוא שהעמידו בספק טבל וגבי עניים ואכסניא לא העמידו דבריהם: אכסניא. חיילותיו של מלך ומטיל מזונותיהן על בני המדינה: הרי מכשירה. ומעשר שני בעי שימור, דקודש איקרי דכתיב (ויקרא כז) וכל מעשר הארץ וגו': למ"ד. בערלה לפי שאין בה היתר אכילה אבל אי הוה בה היתר אכילה הוה מתכשרא ואפילו לית בה דין ממון הא יש בו נמי היתר אכילה ומתני' דתני כשר דברי הכל היא ואפילו לר"מ דאמר מעשר שני ממון גבוה הוא מיתוקמא דהא בהא דין ממון לא בעינן דכיון דאכיל לה לכם קרינא ביה: ומ"ד. בערלה לפי שאין בה דין ממון דאי נמי הוה בה היתר אכילה הוה פסיל לה משום דליתיה ממון לשאר הגאות כגון מעשר שני בירושלים לר"מ: מתניתין רבנן היא. דאמרי מעשר ממון הדיוט הוא ולא ר"מ דאילו לר"מ פסול: ה"ג אלא אי אתמר אסיפא אתמר: ובחוטמו. בשוקי גבהו שמשפע משם ויורד לצד ראשו: אפילו כל שהוא פסול. שנראה שם לעינים יותר משאר מקומות שבו שבאותו עובי אדם נותן עיניו: תני רבי יצחק בר אלעזר נטלה בוכנתו. במתניתיה הוא תני להאי נטלה פטמתו בוכנתו לפי שהוא חד ועשוי כמין בוכנא זה לשון מורי הזקן רבינו יעקב, אבל רבינו יצחק הלוי היה מפרש פטמתו ועוקצו שניהם בזנב עוקצו שניטל העץ מה שחוץ לגומא שבאתרוג כשר פטמתו שנתלש העוקץ מתוך האתרוג וחסרו לפיכך פסול והיינו דתני רבי יצחק בר אלעזר נטלה בוכנתו מה שנכנס בתוך האתרוג כבוכנא הנכנס ומכה באכיתא, ולשון רבינו יעקב נראה לי שלא מצינו בכל מקום פטמא = עוקץ: האי אתרוג דאגליד. נקלף: כאהינא סומקא. תמרה אדומה ואף זה לאחר שנקלף נהפך לאדמומית כדרך כל הנקלפים בפירות: בכולה

אתרוג בתפיסת הבית בסוף יש נוטלין (ב"ב דף קנז: ושם) אבל גבי חלה כשאכל ממנה כמה זיתים אם יש משנו כזית יצא ומהאי טעמא נמי ניחא דעיסה של טבל חייבת בחלה כדמוכח בירושלמי דדמאי פרק חמישי דתניא הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר וחלה כאחת ובודאי איירי מדוקדק להפריש תרומה גדולה ולא פטרינן ליה מדכתיב עריסותיכם דמיירי בשיש שם חמשת רבעים בלא חלקו של כהן (אע"ג דבפרק ראשית הגז (חולין דף קלה:) ילפינן עיסה דשותפין: **דכתיב** עריסותיכם תרי זימני. אע"ג דתרוייהו דרשינן במנחות פרק ר' ישמעאל (דף סז.) למעוטי עיסת נכרי ועיסת הקדש ועוד דריש ליה בפרק ראשית הגז (חולין דף קלה:) לכדי עריסותיכם כשיעור עיסת מדבר הכא דחוי בעלמא הוא: **מפני** שמכשירה. שהלולב כמו שהוא אגוד נותנין אותו במים כדי שלא יכמוש כדתנן בפירקין (דף מב.) ומחזירו למים וכשנוטלו נוטפין מימיו על האתרוג והוה מצי למימר איכא בינייהו שכבר הוכשר: **דאי** בעי מפקר נכסיה. לא הוה צריך להאי טעמא אלא משום דיש בו היתר אכילה לעני כמו לישראל דנפיק בשל תרומה דחזי לכהן ודכוותה בפרק מפנין (שבת דף קכז: ושם) תרומה ודמאי פריך בגמ' דמאי הא לא חזי ליה ומשני כיון דאי בעי מפקר לנכסיה והוה מצי למימר הואיל וחזי לעני כי היכי דשרי התם תרומה ביד ישראל הואיל וחזיא לכהן וההיא דפרק בכל מערבין (עירובין דף לא.) דתנן מערבין בדמאי ומפרש בגמרא משום דאי בעי מפקר נכסיה התם ניחא דאיצטריך להאי טעמא לישבה אפילו כסומכוס דפליג על ישראל בתרומה והאי לא פליג: **מאכילין** את העניים דמאי ואת האכסנאים דמאי. משנה בפרק ג' דדמאי ופליגי בגמ' דירושלמי דרבי יונה אמר בעניים חברים ובאכסניא כרבי יהושע כדמפרש התם שהם ישראל ור' יוסי אמר בעניים עמי הארץ היא ובאכסניא נכרי: **ואמר** רב הונא תנא ב"ש אומרים אין מאכילין. וסתם מתני' במס' דמאי דמאכילין ותימה מאי קמ"ל רב הונא במאי דב"ש פליגי ואיכא לשנויי הכא כדמשני פ' בתרא דיבמות (דף קכב.) דתנן ומשיאין על פי בת קול אמר רבה בר שמואל בגמרא ב"ש אומרים אין משיאין וב"ה אומרים משיאין ופריך מאי קמ"ל ומשני דהא קמ"ל דאי משכחת סתמא דתניא אין משיאין ב"ש היא ולא סמכינן עלה: *__עלתה__ חזזית על רובו. בירושלמי משמע קצת דבי"ט [ראשון] דווקא מיפסל כדפרישית בריש פירקין: **נטלה** בוכנתו. במתני' פי' בקונטרס בשם ר' יעקב הזקן ניטלה פטמתו ראש האתרוג ודוגמתו הפיטמא של רמון וכאן פי' בקונטרס דר' יצחק בן אלעזר קרי במתני' להאי פטמתו בוכנתו לפי שהוא חד ועשוי כמו בוכנא ובשם רבו רבינו יצחק הלוי פירש דפטמתו ועוקצו שניהם בזנב עוקצו שניטל העץ מה שחוץ לגומא

[שייך לעיל במשנה לד:]

עין משפט נר מצוה

נח א ב ג ד ה מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה מג סמג עשין מד:

נט ו מיי' פ"י מהלכות מעשר הלכה יא:

ס ז ח מיי' פ"ח מהלכו' לולב הלכה ב:

סא ט י כ מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה ז סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרמח סעיף ט:

סב ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

סג מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

דמאי פ"ג ברכות מז. שבת קכז: עירובין יז: לא. פסחים לה:

מסורת הש"ס

פסחים לח. [סנהדרין קיב:]

[דיבור זה שייך למשנה דלעיל לד:]

[לעיל לג.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ושלשה מקומות כשר אמר רבא כצ"ל ותיבת ליה נמחק:

גליון הש"ס

גמ' א"ר חסדא דבר זה וכו'. כעין זה לעיל דף לג. ע"א:

רבינו חננאל

לחם לחם מעשה של מעשר שני [מה עיסה של מע"ש] לא שנאמר עריסותיכם. אף מצת מעשר שני לא. לימא מסייע ליה עיסת מעשר שני פטורה מן החלה. וחכמים אומרים חייבת בחלה. וכי היכי דפליגי בעיסה הכי נמי פליגי במצה ובאתרוג. ודחינן דלמא שאני עיסה דכתיב תרי זימני עריסותיכם אבל הני לא. אתרוג של תרומה טמאה פסול. לפי שאין בו היתר אכילה. ושל תרומה טהורה לא יטול. פליגי בה ר' אמי ור' אסי. חד אמר מפני שמכשירה כלומר משוי לה מנא. וחד אמר מפני שמפסידה בשימוש הידים. איכא בינייהו כגון שקרא עליה שם תרומה חוץ מקליפתה. מ"ד מפני שמפסידה בשימוש הידים הנה קליפה הפנימית אינה נפסדת וכשר. ומ"ד מפני שמכשירה הרי מכשירה *) ופסול. ואם נטל כשר. ושל דמאי ב"ה מכשירין דאית ביה היתר אכילה. דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה. דתנן מאכילין את העניים דמאי ואת אכסניא [דמאי] ושל מעשר שני בירושלים לא יטול. למ"ד שמכשירה הרי מכשירה. למ"ד שמפסידה הרי מפסידה ואם נטל כשר. למ"ד לפי שאין לו בה היתר אכילה דברי הכל היא. למ"ד לפי שאין לו בה דין ממון רבנן היא: מתני' עלתה חזזית על רובו פסול. אוקימנא בין במקום אחד בין במקומות הרבה. אם תצטרף מכל מקומות שיש בו החזזיות נמצאו רוב אתרוג חזית ופסול. עלתה חזזית על מיעוטו כשר. ואוקימנא במקום אחד אבל בב' ובג' מקומות הוה ליה כמנומר ופסול. ובחוטמו אפי' לא עלתה בו חזזית אלא במשהו פסול. ניטלה פטמתו. חוטמו של אתרוג ושושנתו דגרסינן בירושלמי פיקא **) נקלף. אוקימנא בשנקלף כולו. כלומר נפשטה קליפתה החיצונה כולו פסול. אבל נקלף מקצתו ונשתייר מקצתו כשר. כדרבנן דאמר רבא האי אתרוג דאגליד כאהינא סומקא. פי' האתרוג שנקלף

*) הלשון אינו מדוקדק ואולי דר"ל דפסול מליטול לכתחלה. **) בירושלמי איתא תמן אמרין שובנתו גר' יצחק ב"ר הבילא אמר פיקא ודברי רבינו צע"ק.